

บทคัดย่อ

การศึกษา เรื่อง “กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ระดับ 5 ดาว : ศึกษาเฉพาะกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ ในเขต ชานเมืองกรุงเทพมหานคร” ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่ม กลุ่ม การวางแผนและการดำเนินงาน การรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานของกลุ่ม การประเมิน ผลของกลุ่ม ตลอดจนการมีส่วนร่วมในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่ม และ ศึกษาปัญหา อุปสรรคของกลุ่มที่กำลังประสบอยู่

การศึกษาค้นคว้านี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยที่ผู้ศึกษาได้เข้าไปร่วมสังเกต ร่วมทำ กิจกรรมกับสมาชิกกลุ่ม ตลอดจนศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิก แล้วนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มา วิเคราะห์แบบการโยง 3 เค้า เพื่อที่จะประมวลผลถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม และใน ส่วนของกลุ่มตัวอย่างผู้ศึกษาเลือกกลุ่มตัวอย่าง 10 คน ประกอบด้วย ประธานกลุ่ม 1 ท่าน สมาชิกกลุ่ม 9 ท่าน โดยเลือกแบบคละเทศ ซึ่งคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างนั้นเป็นผู้ที่เข้าร่วมกลุ่ม ตั้งแต่แรก ร่วมทำกิจกรรมหรือส่งผลผลิตซึ่งในปัจจุบันยังคงเป็นสมาชิกกลุ่มอยู่ด้วย และเต็มใจที่จะเข้าร่วมในการศึกษา

ผลการศึกษา พบว่า การริเริ่มกลุ่มเกิดที่เจ้าหน้าที่เกษตรได้มาให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูก ผักปลอดสารพิษแก่เกษตรกร โดยเชิญคุณพรพรรณ (ประธานกลุ่ม) ซึ่งเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จ ในการปลูกผักปลอดสารพิษมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ หลังจากนั้นคุณพรพรรณจึงได้นำผลผลิต ของตนเองไปจำหน่ายที่ตลาดน้ำ ปรากฏว่ามียอดจำหน่ายเพิ่มมากขึ้น จึงเป็นมูลเหตุจูงใจให้ คุณพรพรรณตั้งกลุ่มขึ้นมา เพื่อที่จะรองรับกับยอดจำหน่ายผลผลิตที่เพิ่มขึ้น และเป็นการเพิ่มรายได้ แก่เกษตรกร รวมทั้งเพิ่มช่องทางการจำหน่ายให้กับสมาชิกกลุ่ม

สำหรับการมีส่วนร่วมนั้น พบว่า ทั้งการกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผนการดำเนินงาน ของกลุ่ม และการบริหารจัดการกลุ่ม ประธานกลุ่มเป็นผู้ที่ดำเนินการเป็นส่วนใหญ่ สมาชิก กลุ่มมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย

ส่วนการรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานกลุ่ม พบว่า สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มมากขึ้นภายหลังที่เข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งรายได้นี้จะได้รับเฉพาะสมาชิกที่ส่งผลผลิตให้กลุ่มจำหน่ายกับ ประธานกลุ่มเท่านั้น

การเข้าร่วมโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ พบว่า มาจากที่เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตได้มาอธิบายให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการให้สมาชิกกลุ่ม

รับทราบ และเหตุผลที่สมาชิกกลุ่มตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ เนื่องจากว่าสมาชิกกลุ่มเชื่อมั่นในคุณภาพผลผลิตของกลุ่มว่าปลอดภัยอย่างแน่นอน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์นั้น พบว่า ประธานกลุ่มจะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมดำเนินงานทั้งภายนอกกลุ่ม เช่น การติดต่อสำนักงานเขต การนำผลผลิตไปคัดสรร และส่วนร่วมภายในกลุ่ม เช่น การประชุมกลุ่ม การคัดสรรผลผลิตของกลุ่มเพื่อที่จะไปร่วมในโครงการ ส่วนการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มจะมีส่วนร่วมเฉพาะภายในกลุ่ม ได้แก่ การร่วมประชุมกลุ่ม และการปลูกผลผลิตส่งให้กลุ่มไปร่วมคัดสรรในโครงการ

ปัญหา อุปสรรคของกลุ่ม ได้แก่ การไม่มีที่ดินทำการเกษตรของสมาชิกกลุ่ม สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยในการปลูกผักแบบปลอดภัย ราคาน้ำมันที่เพิ่มสูงขึ้นจึงทำให้สมาชิกต้องมีการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น สถานที่จำหน่ายผลผลิตมีน้อย สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการส่งผลผลิตน้อย และการดำเนินงานของกลุ่มที่ไม่เป็นระบบ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1. รัฐบาลควรทำงานเชิงรุกมากกว่านี้ ควรมีหน่วยงานที่มีมาตรการในการติดตามดูแลกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้รับรางวัล เพื่อที่ทางรัฐบาลจะได้ติดตามดูแลและได้มีการพัฒนากลุ่มต่าง ๆ ให้มีมาตรฐานต่อไป รวมทั้งหน่วยงานราชการควรที่จะมีการเชื่อมโยง ประสานงานระหว่างหน่วยงานอื่น
2. รัฐบาลควรอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีแก่กลุ่มต่าง ๆ
3. รัฐบาลควรมีตลาดถาวรมารับกับสินค้าที่ได้รับรางวัลหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
4. กลุ่มควรปรับเปลี่ยนการบริหารและการดำเนินงานของกลุ่ม จากที่ให้ประธานกลุ่มเป็นผู้ตัดสินใจและดำเนินงานกลุ่ม เปลี่ยนมาให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในกลุ่มมากกว่านี้
5. กลุ่มควรมีการจัดประชุมภายในกลุ่มเป็นประจำ เพื่อที่ทางสมาชิกกลุ่มจะได้ติดตามการดำเนินงานของกลุ่มและเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มได้